

Concerten S.A.

Ruïnekerk
Bergen NH
27 juli 2021

Aanvangstijd 20.30 uur

Vital Stahievitch, piano (Belarus)

Franz Schubert (1797-1828)	3 Moments Musicaux, D. 780 Moderato Andantino Allegro moderato
Napoleon Orda (1807-1883)	2 Polonaises Polonaise in f kl. t., K.1 Polonaise in gis kl. t., K.12
Frédéric Chopin (1810-1849)	2 Nocturnes Nocturne in cis, opus posthume Nocturne in Fis, op. 15 nr. 2
Frédéric Chopin	Scherzo in cis, op. 39
Sergej Rachmaninoff (1873-1943)	4 Preludes Prelude in gis kl. t., opus 32 nr.12 Prelude in cis kl. t., opus 3 nr.2 Prelude in g kl. t., op. 23 nr.5 Prelude in Ges gr. t., opus 23 nr. 10

Toelichting programma 27 juli 2021 Ruïnekerk Bergen NH

Het is niet te veel gezegd om Frederic Chopin vandaag het centrum van het programma te noemen. Niet alleen staan er met zijn derde Scherzo en twee geliefde Nocturnes drie belangwekkende werken van de Franse Pool op het programma, ook zijn de omringende componisten enerzijds springplank en anderzijds zo niet navolgers van, dan toch zeer geïnspireerd door Chopin. Napoleon Orda kreeg die inspiratie uit de eerste hand tijdens zijn lessen van Chopin in Parijs en Sergej Rachmaninoff liet zich vooral leiden door de Preludes van Chopin om tot een eigen memorabele set te komen waaruit vandaag een selectie klinkt.

Chopin zelf kon weer bouwen op de romantische werken van Franz Schubert die niet alleen de sonatevorm injecteerde met verrassende harmonische wendingen en andere afwijkingen van de standaardvorm, maar die ook in zijn kleinere vormen ruimte schiep voor nieuwe genres en compositorische vrijheden. Naast zijn pianosonates schreef Schubert gedurende zijn hele korte leven beknopte pianowerken gebaseerd op dansen, liederen, de liedvorm en meer. Zes van deze stukken werden in juli 1828 gepubliceerd onder de titel **Moments Musicaux**. Hoewel Schubert, al te ziek om zich druk te maken over wat er met zijn werk gebeurde, de titel niet zelf bedacht, zijn de zes karakterstukken onder deze naam een eigen leven gaan leiden. Twee van de zes werken had Schubert al eerder in 1823 en 1824 geschreven. Het derde stuk uit de Moments Musicaux, dat vandaag samen met het eerste en tweede deel klinkt, verscheen in 1823 onder de titel Air Russe in een bundel werken voor de Kerst en Nieuwjaartijd bedoeld voor de betere amateur. In 1824 voegde Schubert aan een vergelijkbare verzamelbundel een simpel allegretto met trio toe dat van de uitgever de titel Les Plaintes d'un Troubadour kreeg en dat in 1828 het laatste deel van de Moments Musicaux werd. De vier stukken die Schubert in 1827 aan deze verzameling toevoegde zijn onmiskenbaar wat complexer van aard, maar blijven binnen het bereik van de betere amateur waarvoor de markt groeiende was. Al moet deze amateur wel van goeden huize komen om de harmonische vondsten en grillige afwijkingen van de basisvormen een plek te geven in het discours.

Hoewel Chopin niet zozeer nieuwe genres uitvond (al was hij de eerste die met de ballade als concertstuk op de proppen kwam), wist hij, geïnspireerd en gestimuleerd door onder andere het werk van Schubert, vele nieuwe vormen aan een grote populariteit te helpen. Zo konden de polonaises en de verzelfstandigde preludes en etudes vooral dankzij Chopin een grote vlucht nemen. Ook de nocturne werd synoniem met Chopin, terwijl hij de eer van de 'uitvinding' van het genre aan de Ier John Field moest laten. Maar met zijn buitengewoon ontwikkelde pianotechniek en zijn gevoel voor romantische melodie maakte Chopin ook van de nocturne een genre zonder weerga. Vooral omdat hij zich door het bel canto van de Italiaanse opera - Chopin was een verklaard Bellinifan – liet inspireren tot uitgesproken lyrische en rijk versierde melodielijnen die vooral zijn nocturnes transformeerden tot grootse instrumentale aria's. De **Nocturne in cis op. posth.** uit 1830 is een prachtig zangrijk lamento. De in 1832 geschreven **Nocturne in Fis op. 15 nr. 2** laat zich lezen als een da capo-aria. Opvallend in deze nocturne zijn vooral de versieringen die soms klinken als instrumentale coloraturen.

Ook van het scherzo, tot die tijd niet meer dan een deel in een sonate of symfonie, maakte Chopin een zelfstandige vorm. Hij schreef tussen 1833 en 1844 vier scherzi. Het zijn werken die voorbij gaan aan de klassieke betekenis van een scherzo als een kort, humoristisch en snel stuk. De scherzi van Chopin zijn zelfstandige stukken, te vergelijken met de in dezelfde tijd geschreven vier Balladen, waar niets luchtigs aan is. Eerder hangt er 'een sfeer van wanhoop

en demonische energie' over de werken. Ook het **Scherzo nr. 3 op 39 in cis** is 'een grap die in donkere sluiers rondgaat', zoals Robert Schumann het uitdrukte. Het werk is het kortste van de vier scherzi die Chopin schreef, maar ook het lastigst speelbaar. Vooral het eerste thema staat bekend om de grote technische uitdagingen die het biedt. Het middendeel van dit Scherzo, dat net als de andere drie in een ABA-vorm staat, is lyrischer en lieflijker en bevat een uitstapje naar majeur. De Hongaarse pianist Louis Kenter noemde het werk 'een Wagneriaanse melodie van betoverende schoonheid, die doet denken aan het geluid van tuba's, harpen en het gehele apocalyptische orkest van het Valhalla'

In Parijs was Chopin niet alleen de held van de high society, hij raakte er ook intens bevriend met zijn landgenoot Napoleon Orda die in het later Wit-Russische district Pinsk werd geboren en die tot dan toe een ruig en onbestemd leven leidde. Door zijn betrokkenheid bij de studentenopstanden tegen de Russen, werd Orda gedwongen zijn wiskundestudie op te geven. Hij deed dienst in het Poolse leger tijdens de mislukte Novemberopstand waarna Polen tot een Russische 'provincie' werd gedegradeerd. Orda verliet zijn vaderland en reisde in het begin van de jaren dertig van de negentiende eeuw door Europa waar hij zich ontwikkelde als schrijver, schilder en beeldhouwer. Hij dankt zijn huidige faam vooral de vele penseeltekeningen en aquarellen van die tijd. In 1833 streek hij in Parijs neer waar hij bevriend raakte met Chopin die hem onder zijn hoede nam en pianoles gaf. Met daarbij compositielessen van Franz Liszt werd Orda een meer dan verdienstelijk componist en pianist die in het kielzog van Chopin vele mazurka's, walsen, serenades, nocturnes, polka's en polonaises schreef. Zijn **Polonaise in f** en de **Polonaise in gis** hebben ondanks de schatplichtigheid aan Chopin een eigen signatuur van een bereisd man die vele Europese invloeden met zich meedroeg.

Terwijl de twintigste eeuw al volop in beweging was, hing Sergej Rachmaninoff nog in de romantiek van zijn Russische voorgangers en de wereld van onder anderen Frederic Chopin. Vooral de 24 preludes in alle toonsoorten van Chopin hielden hem bezig. Rachmaninoff begon ooit schoorvoetend aan één prelude, een jeugdwerk dat hem zijn hele leven zou achtervolgen en waaraan hij naar eigen zeggen uiteindelijk een grondige hekel had. Deze **Prelude in cis op. 3 nr. 2** schreef hij in 1892 als het tweede deel van de Cinq Morceaux de Fantasie, zonder toen nog het uitgesproken plan om er net als Chopin vierentwintig te schrijven. In 1903 ging hij wederom schoorvoetend een stap verder en componeerde hij zonder enige verdere opzet of structuur zijn **Tien preludes op. 23**. Hoewel deze kleine juweeltjes altijd in de schaduw hebben gestaan van zijn eerste prelude vond Rachmaninoff ze zelf 'veel beter'. Ze werden uiteindelijk de opstap naar de in totaal 24 preludes die Rachmaninoff in 1910 completeerde met de **Dertien preludes op. 32** en die hij in de geest van Chopin schreef in alle majeur en mineur toonsoorten. Dat hij zijn preludes uiteindelijk wel als een volledige cyclus beschouwde gaf hij aan door in de laatste prelude in Des een hoofdmotief te gebruiken dat de omkering is van het motief waarmee de eerste prelude begint. Desondanks heeft Rachmaninoff zijn preludes nooit als één geheel uitgevoerd. Hij speelde de Preludes op. 23 een aantal keer in zijn geheel, maar verder maakte hij, net als Vital Stahievitch vandaag, altijd een selectie die staat als deel voor het geheel. En, zoals vandaag, als een mooie getuigenis van de grootse pianistiek in kleine en nieuwe vormen die bij Schubert begon, bij Chopin tot een eerste hoogtepunt kwam en bij Rachmaninoff een mooi uitroepteken kreeg.

Paul Janssen

Pianist **Vital Stahievitch** studeerde te Minsk (Belarus) aan het Nationale Muziekcollege en aan de Nationale Muziekacademie bij Zoja Katsjarskaja. Vervolgens studeerde hij aan het Conservatorium van Amsterdam in Amsterdam bij Håkon Austbø cum laude af en studeerde bij Naum Grubert aan de Universiteit van Amsterdam. Op zijn zestiende won hij een prijs op de Internationale Stasys Vainiunas Pianowedstrijd in Vilnius (Litouwen 1996, tweede prijs). Verder was hij prijswinnaar van het Emmanuel Durllet Internationale Pianoconcours in Antwerpen en van het Europese Unie Pianoconcours Arcangelo Speranza in Taranto (Italië). Ook won hij een diploma's op het Internationale Pianoconcours "Minsk-2005", het Internationale Chopin Pianoconcours in Marianske Lazne (Tsjechië) en het YPF-pianoconcours te Amsterdam. Hij soleerde in steden in Belarus, met verschillende orkesten en kamerensembles. Hij trad verder op in Engeland, Duitsland, Frankrijk, Nederland, België, Mexico, Noorwegen, Griekenland, Rusland, Litouwen, Portugal en de Verenigde Staten. Van hem verschenen CD's met muziek van Schubert en van Prokofjev. Vital speelt ook graag werken van Belarussische componisten uit verschillende eeuwen.